

Nr 603.

Av herr **von Friesen**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 301, angående inrättande av ett medicinskt forskningsråd
m. m.

Den medicinska forskningens målsmän torde säkerligen med största tillfredsställelse taga del av departementschefens förslag i proposition nr 301, både vad beträffar det väsentliga i organisationsfrågan som de framtida anslagsäskandena. Endast på en punkt skall här någon anmärkning riktas mot förslaget, och det är sammansättningen av det medicinska forskningsrådet.

De av Kungl. Maj:t tillkallade sakkunniga yrkade i sitt betänkande att forskningsrådet skulle bestå av, förutom en av Kungl. Maj:t utsedd ordförande, 14 ledamöter, nämligen medicinalstyrelsens chef och generalläkaren eller dem dessa därtill förordnade, två representanter för vardera av de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund samt veterinärhögskolan, tre representanter för karolinska institutet, en representant för tandläkarinstitutet, en representant för Svenska läkarsällskapet samt en representant för de medicinen angränsande naturvetenskapliga ärendena.

Angående mandattidens längd föreslogs att de tolv valda ledamöterna väljas för tre år och må omväljas två gånger, den andra gången dock endast om alldeles särskilda skäl påkalla sådant omval.

I propositionen, som i stort ansluter sig till de sakkunnigas förslag vad gäller anslagsäskandena för den medicinska forskningen och det föreslagna rådets uppgifter och funktion, har en avvikelse från sakkunnigförslaget gjorts rörande rådets sammansättning. Kungl. Maj:t föreslår ett mindre råd med 9 i stället för 14 medlemmar, utöver ordföranden. 5 ledamöter böra enligt förslaget utgöras av valda representanter för ett vart av följande fem lärosäten, nämligen de medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund, karolinska institutet, tandläkarinstitutet och veterinärhögskolan. Därjämte böra, särskilt med tanke på målforskningens betydelse, chefen för medicinalstyrelsen samt generalläkaren såsom självskrivna ledamöter tillhöra rådet. De återstående 2 ledamöterna kunna lämpligen utses av ordföranden samt de självskrivna och av lärosätena direkt valda ledamöterna med beaktande av att en skall representera den utanför lärosätena verksamma medicinska forskningen och en de angränsande naturvetenskapliga ämnena.

Olikheten mellan de två förslagen gestaltar sig sålunda som följer.

	Karolinska institutet	Uppsala universitet	Lunds universitet	Veterinär- högskolan	Tandläkar- institutet
De sakkunniga..	3	2	2	2	1
Propositionen ..	1	1	1	1	1
	Medicinal- styrelsen	Armé- sjukvården	Naturveten- skaperna	Läkarsällska- pet resp. forskn. utanför läro- sätena	
De sakkunniga..	1	1	1	1	
Propositionen ..	1	1	1	1	

De sakkunnigas förslag rörande det medicinska forskningsrådets samman-
sättning innebär att:

1. De enhetliga medicinska lärosätena, de två medicinska fakulteterna och karolinska institutet, representeras av 7 ledamöter bland 14, ordföranden ej inräknad.
2. De teoretiska medicinska disciplinerna och de praktiska ha en ungefär jämnstark representation bland ledamöterna, valda av de egentliga medicinska lärosätena.
3. Samtliga ledamöter utom ordföranden, chefen för medicinalstyrelsen eller den han därtill förordnar och generalläkaren eller den han därtill förordnar skola vara aktivt verksamma vetenskapliga forskare, som väljas på grund av sina vetenskapliga förtjänster.

Vid valet av ett råd sammansatt i enlighet med propositionens förslag kunna de ovan berörda synpunkterna icke finna beaktande. Något särskilt påpekande angående ledamöternas vetenskapliga kvalifikationer göres ej heller i propositionen.

En sammanfattning av de nackdelar, som den i propositionen föreslagna avvikelserna från de sakkunnigas förslag komme att medföra, skall här nedan göras.

I propositionen föreslås med avvikelse från de sakkunnigas förslag att de egentliga medicinska lärosätena, nämligen de två medicinska fakulteterna i Uppsala och Lund samt karolinska institutet, skola ha endast en representant vardera i det medicinska forskningsrådet, tillsammans således 3 utav forskningsrådets 9 ledamöter utöver ordföranden.

I sammansättningen för övrigt har endast den förändringen föreslagits, att Svenska läkarsällskapets representant ersatts med en representant för den medicinska forskningen utanför lärosätena samt att veterinärhögskolans representation i likhet med de medicinska fakulteternas inskränkts till en ledamot.

Enligt detta förslag blir den rent medicinska sakkunskapen från de egentliga medicinska lärosätena nedskuren med 60 %, så att densamma får endast 3 representanter bland forskningsrådets 9 ledamöter, ordföranden ej inräknad.

En sådan anordning kan icke vara ändamålsenlig. Det medicinska forskningsrådet får i sin verksamhet ständigt och jämt taga ställning till vetenskapliga spörsmål bl. a. inom fysik, kemi, biologi, fysiologi och patologi förutom inom den kliniska medicinens alla olika discipliner. I sakens natur ligger, att dessa äro ytterst svårbedömda. Vår tids långt drivna specialisering kräver den bästa möjliga sakkunskap. Det är uppenbart att denna sakkunskap måste eftersträvas även inom rådet. Ju större representation de egentliga medicinska lärosätena ha inom rådet desto mera arbetsdugligt måste det vara. Detta har också allmänt erkänts vid ärendets tidigare behandling. De medicinska högskolorna betraktas som forskningens centralhårdar, och den medicinska forskningen erkännes vara i huvudsak centraliserad till universitetens teoretiska institutioner och kliniker. Det erkännes också, att de medicinska läroanstalterna böra i första hand vara företrädde i rådet, vilket med beaktande av att rådet skall vara ett organ för medicinsk forskning är helt naturligt. Man kan à priori räkna med att 4 eller 5 av de 9 ledamöterna i det föreslagna mindre rådet icke kunna anses vara sakkunniga ens i något av ovan uppräknade ämnen. Majoritetens ställningstagande måste sålunda i så gott som varje fråga av större räckvidd grundas på annat än egen fackmannainsikt hos rådsledamöterna. En bristande sakkunskap kan leda till att förslag och forskningsprojekt understödjas, vilka redan av fackmännen utanför forskningsrådets krets utdömts såsom ohållbara. Risken för sådana fataliteter är desto större ju mindre den rent medicinska representationen är.

Såsom exempel på olägenheterna med den i propositionen föreslagna samsättningen av det medicinska forskningsrådet må anföras att karolinska institutet och tandläkarinstitutet äro lika representerade i detsamma. Vid det förra, där halva antalet av alla blivande läkare utbildas, funnos 1943 29 professorer, 8 laboratorer, 7 lärare, 16 assistenter och biträdande lärare och 65 docenter (lärare och biträdande lärare ej inräknade) förutom ett stort antal amanuenser, vid tandläkarinstitutet 3 professorer, 6 laboratorer och 18 assistenter och biträdande lärare samt inga docenter. Ännu tydligare framträder olikheten, om det vetenskapliga arbetet på de olika hållen jämföres. Enligt en av de sakkunniga gjord utredning utgavos under de senaste tio åren före 1944 i Sverige omkring 7 400 medicinska publikationer och litterära meddelanden, största delen av dem direkt eller indirekt emanerande från karolinska institutet. Av dessa voro inom ämnesgruppen kemi 800, patologi 600, fysiologi 450, anatomi och histologi 350 och bakteriologi 200, tillsammans omkring 2 400 inom de teoretiska disciplinerna. Inom den kliniska ämnesgruppen deklarerades något över 5 000 publikationer d. v. s. inom medicin 2 000, inom kirurgi 1 100, röntgenologi och pediatrik vardera 450, psykiatri 260 och gynekologi och obstetrik, neurologi, radiologi, oto-laryngologi samt ophtalmologi vardera 200. För samma tid deklarerades knappt 100 odontologiska arbeten och 350 veterinärmedicinska.

Av vikt är att verksamheten inriktas på såväl teoretisk som praktisk klinisk

forskning. Erfarenheten visar, att det är den teoretiska forskningen, som kommer med de stora nydaningarna. Den kliniska forskningen ger den förra anknytning till sjukvården och utformar det medicinska handlandets principer. Synbarligen i syfte att beakta detta önskemål ha de sakkunniga velat ge det medicinska forskningsrådet en sammansättning, som underlättar dess bedömande av arbetsproblemen ur båda forskningsriktningarnas synvinkel. De ha föreslagit att såväl från vardera av de två medicinska fakulteterna som från veterinärhögskolan skall en ledamot företräda de teoretiska disciplinerna och en de praktiska samt från karolinska institutet två företräda de teoretiska disciplinerna och en de praktiska. Det senare av den anledningen att den teoretiska medicinska forskningen vid karolinska institutet, landets största medicinska högskola, intar en så framskjuten ställning bl. a. genom de forskningsinstitut i biokemi, neurofysiologi, cellfysiologi, radiopatologi och radiofysik, som äro knutna till institutet.

Genom att varje fakultet respektive karolinska institutet har en representant för vardera forskningsriktningen bland rådsmedlemmarna får rådet en intim kännedom om de personella och materiella förutsättningarna för forskning inom respektive discipliner vid de olika högskolorna. En sådan insikt hos rådet självt måste anses vara en förutsättning för lämpligt personval för de speciella forskningsuppgifterna och för tillvaratagandet av forskarbegåvningarna. Beaktas dessutom de vanskligheter, som alltid vidlåda bedömandet av medicinska forskningsuppgifters värde, är det uppenbart, att ett forskningsråd, som genom sina egna ledamöter besitter en omfattande sakkunskap rörande teoretisk och praktisk medicinsk forskning, är mera arbetsdugligt än ett mindre sådant utan denna sakkunskap.

Fordran vid valet av ledamöter, att dessa skola vara aktiva forskare med erkända vetenskapliga förtjänster, är väl motiverad. Innebörden och värdet av de forskningsprojekt, som framläggas för forskningsrådet, kan endast den med samtidens löpande forskning väl förtrogne bedöma. I överensstämmelse härmed inväljas också ledamöterna i det engelska Medical Research Council efter deras vetenskapliga kvalifikationer. Varje avprutning på denna fordran skulle från början reducera det medicinska forskningsrådets möjligheter att fylla sin uppgift.

Som framgår av vad här anförts är de sakkunnigas förslag beträffande rådsledamöternas antal och rådets inbördes sammansättning synnerligen väl motiverat. Departementschefens invändning att rådet skulle bli mera arbetsdugligt med mindre antal ledamöter bör icke tillmätas så stort värde. Universitetens medicinska lärarkollegier äro i regel något större korporationer än sakkunnigförslagets forskningsråd, och dessa ha vid sina sammanträden ofta att taga ställning till likartade spørsmål. Veterligen har kollegiets storlek icke utgjort något hinder för dess arbete. Däremot kan det med säkerhet framhållas att

allvarliga olägenheter kunna uppstå med ett råd, sammansatt enligt departementschefens förslag.

Även beträffande anslagsfrågor synes de sakkunnigas förslag väl avvägt. Kungl. Maj:t har nedsatt det föreslagna beloppet 49 000 kronor till 40 000 kronor. Att av enbart sparsamhetsskäl biträda Kungl. Maj:ts förslag torde vara otänkbart. Även om posten »rese- och traktamentsersättning till ledamöterna» får höjas något i ett råd med flera ledamöter torde »kostnader för särskilda utredningar m. m.» ingalunda bli mindre i ett råd med färre ledamöter.

Med stöd av vad här ovan anförts hemställes,

att riksdagen, med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts proposition nr 301, måtte besluta sådan ändring såväl i forskningsrådets sammansättning som beträffande antalet rådsledamöter som föreslagits av i ärendet särskilt tillkallade sakkunniga; samt att till Statens medicinska forskningsråd: Förvaltningskostnader för budgetåret 1945/46 anvisas ett förslagsanslag av 49 000 kronor.

Stockholm den 23 maj 1945.

Bertil von Friesen.